

le kohdin kirjaa, missä Lass puolustaa geneeristä *he*-pronominin käyttöään, hän on — tahallaanko? — sijoittanut juuri sellaisen ns. seksistisen esimerkkilauseen, jollaisten juurimiseen lingvistiikan oppikirjoista on viime aikoina alettu kiinnittää huomiota ainakin Amerikassa). Tämä persoonallinen väri, useaan otteeseen toistuvat »minun mielestäni parempi» -tyyliset ilmaukset ja kielihistoriallisen selittämisen »mytologista» luonnetta korostavat kielikuvat ovat oudossa kontrastissa kirjoittajan kuivahkon »positivististen» näkemysten

kanssa. Lukija jää miettimään, olisiko vielä mielekästä yrittää etsiä tämän kaiken takaa jotain syvällisempää, metateoreettista näkökulmaa, jonka kautta kielentutkimuksen eri aspektit paremmin aukeaisivat. Mitä oikeastaan tutkitaan, kun tutkitaan kieltä? Ajatuksia herättävä kirja. ■

JOHANNA LAAKSO

Suomalais-ugrilainen laitos, PL 25 (Franzeninkatu 13), 00014 Helsingin yliopisto
Sähköposti: *johanna.laakso@helsinki.fi*

JOHTO-OPPIA SUOMENOPPIJOILLE JA MUILLEKIN

Anna-Liisa Lepäsmä, Anneli Lieko & Leena Silfverberg *Miten sanoja johdetaan. Suomen kielen johto-oppia.* Finn Lectura, Helsinki [1996]. 207 s. ISBN 951-792-006-7.

Oppikirja »Miten sanoja johdetaan» tarjoaa yleiskuvan suomen johtopista. Kirja on tarkoitettu varsinkin suomen opetukseen toisena ja vieraana kieleenä, mikä näkyy sen kuvausratkaisuissa, esitustavassa ja käytetyssä termistössä. Suomen derivaation käsittely jakautuu kirjassa kolmia nominien, verbien ja partikkelien johtoon. Nomininjohtimet jaetaan edelleen substantiivin- ja adjektiivinjohtimiin, mikä hyvin pitkälle onnistuukin. Adjektiivijohdoksina käsitellään myös partisiipit sekä komparatiivi ja superlatiivi.

Johdostyyppit käydään johtimittain läpi, ja kustakin tyyppistä esitellään merkitystä, kantasanoja ja -vartaloita, produktiivisuutta ja taivutusta. Epäproduktiivisimmat johdostyyppit käsitellään vain luettelomaisesti, ja joitakin harvinaisempia tyyppejä jää kokonaan mainitsemattakin, kuten esimerkiksi substantiivinjohtimet *-i (anti, paisti)*, *-Ue (pentue, saattue)* ja *-O (jänö, koto)*. Esimer-

kistöä eri tapaustyypeistä esitetään yleensä riittävästi. Aina ei kuitenkaan saa selvää kuvaa siitä, mitkä ovat johdostyyppin keskeisiä käytötapoja, mitkä taas harvinaisempia.

Näkökulma kirjassa on kielenpuhujan, tässä tapauksessa -oppijan, joka muodostaa johdoksia »tässä ja nyt». Johtimet esitellään elementteinä, joita liitetään sanoihin ja joilla johdostyyppin produktiivisuudesta riippuen joko »tehdään (muodostetaan, saadaan)» tai »on tehty (muodostettu, johdettu)» johdoksia. Tällainen johdosten oma-kohtaiseen tuottamiseen perustuva tai sellaista jäljittelevä kuvaustapa on opetuksessa varmaankin havainnollinen ja käyttökelpoinen. Kaikkiin tapauksiin prosessikuvaus ei kuitenkaan istu yhtä hyvin kuin toisiin.

Johdosten analyysissä on keskeisessä asemassa kantasana, niin sen merkitys kuin fonologinen ja morfologinen rakennekin. Kirjassa sovelletaan kantasanan vartalotyyppien kuvaukseen lekseemin sanakirja-

muodon (eikä vokaalivartalon) loppuään-
teistään perustuvaa jakoa. Varsinkin verbi-
tyyppien jaossa on haittana, ettei se luokit-
tele verbejä vartalon loppuvokaalin mu-
kaan: kantasanan vartalovokaali toimii kui-
tenkin useissa johdostyypeissä distinktiiv-
senä muuttujana.

Johto-opin kuvauksen vakiohaasteita
ovat produktiivisuuden ja leksikaalistumi-
sen käsitteet. Produktiivisuutta kuvataan
kirjassa asteikolla »(hyvin) produktiivi —
jonkin verran/lievästi/ei kovin produktiivi
— epäproduktiivi». Produktiivisuuden ja
frekvenssin vastaamattomuus tuodaan ai-
heellisesti esiin, mutta produktiivisuusastei-
den määrittämisperusteet jäävät paljolti va-
laisematta.

Johdostyypeittäisiä leksikaalistumia
esitetään tekstissä pitkin matkaa. Leksikaa-
listumisen käsittelyssä ei kuitenkaan tehdä

eroa sen välillä, onko jonkin sanan leksikaa-
listuneisuus historiallisen kehityksen tulos-
ta vai onko sana saanut johdostyyppinsä
jäsenten enemmistöstä poikkeavan tai muu-
ten erikoistuneen merkityksensä jo suoraan
syntyessään (esim. s. 27 *taulukko, haulik-
ko, otsikko*).

»Miten sanoja johdetaan» on luotetta-
va apuväline kieltämme oppivalle, mutta
siitä hyötyy myös opettaja tai muu suomen
johto-opista tietoa tarvitseva. Kirja sisältää
valtavan määrän asiaa tiiviissä ja johdon-
mukaisesti jäsennellyssä muodossa. Siinä
on myös runsaasti harjoituksia ratkaisui-
neen sekä käsitesanasto ja kirjallisuusluet-
telo. ■

VESA KOIVISTO

Sähköposti: vesa.koivisto@domlang.fi

KAKSI KOKOOMATEOSTA LAPSENKIELEN ESI- JA VARHAISMORFOLOGIASTA

Studies in pre- and protomorphology. Edited by Wolfgang U. Dressler with the production as-
sistance of Ralf Vollmann. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-his-
torische Klasse, Sitzungsberichte, 644. Band. Veröffentlichungen der Kommission für Linguis-
tik und Kommunikationsforschung 26. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissen-
schaften, Wien 1997. 180 s. ISBN 3-7001-2654-9.

Pre- and protomorphology in language acquisition. Toim. Katarzyna Dziubalska-Kolaczyk. Pa-
pers and studies in contrastive linguistics 33. Adam Mickiewicz University, Poznań 1997. 171
s. ISBN 83-86969-20-2.

WOLFGANG DRESSLERIN koordinoi-
man lapsenkielen esi- ja varhais-
morfologian kansainvälisen tutkimushank-
keen lähtökohtana on keskittyä lapsenkie-
len aivan varhaisimpiin vaiheisiin ja laajen-
taa kansainvälisen lapsenkielen tutkimuk-
sen näkökulmaa muihinkin kieliin kuin

englantiin; kumpikin tavoite poikkeaa tut-
kimuksen tähänastisesta valtavirrasta.
Dresslerin toimittama teos »*Studies in pre-
and protomorphology*» sisältää projektin
käynnistysvaiheessa vuonna 1995 pidetty-
jen esitelmien viimeisteltyjä versioita. Teos
keskittyy kolmeen teemaan: kieliopin ul-